

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

VÁRADI KÁROLY.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Rovatvezetők: BENEDEK SAMU, HEGEDŰS ISTVÁN, PARÁDI KÁLMÁN.

Megjelenik — július és augusztus havukat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit koronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Jakik Ovár. Bástyautca 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútca, 7. sz. a.) küldendők.

Magyarország néptanítóihoz!

Tisztelt kartársak!

A magyarországi néptanítók II-ik egyetemes gyűlése óta évek multak el. Volt tehát időnk és alkalmunk elegendő arra, hogy népnevelésügyünk egyes fontosabb és égetőbb kérdései fölött egyleteinkben és szaklapjainkban megállapodjunk és elkészüljünk s a III-ik egyetemes gyűlésen oly nézeteket és óhajtasokat nyilvánítsunk az ország színe előtt, a melyek egy nemzet néptanítóinak egyeteméhez méltók lehetnek s a melyeknek figyelembe vételét az ország népnevelésügyének fejlődése megkívánja.

Elérkezettnek látjuk ezért azon időt, a melyben megbízatásunkhoz hiven a magyarországi néptanítók III-dik egyetemes gyűlését egybehívhatjuk, annival is inkább, minthogy a fővárosban működő népoktatásügyi egyesületek a gyűlés rendezése körül való terhes teendőik elvégzésére önként és szívesen ajánlkoztak.

A magyarországi néptanítók egyetemes gyűlése ismét Budapesten, az ország fővárosában fog megtartatni s a mennyire a körülmények engedik, folyó évi augusztus hónap 21., 22. és 23. napjain.

Főöslegesnek tartjuk annak részletezését, hogy mennyire szükséges, miként a nemzet néptanítói időszakonként az ország színe előtt kinyilatkoztassák a népoktatásügy felvirágoztatását célzó megállapodásait s összegyűljenek az ország szívében, hogy ismereteket szerezzenek s egymással megmérkőzve a közérzületet egymásközt ápolva, a hazaszeretet szent lángját kebleikben magasra lobogtatva oly tőkére

tegyenek szert, mely terhes és sokszor hálátlan működésük közben erőt nyujtson a lankadás és a kimerülés, hitet és reményt a csüggedés pillanataiban.

Ezért is — bármily vészesek is az idők jelei — mi nem késtünk a fővárosi egyesületek szives meghívásának engedni s bizva a jövőben, nem véltük a kötelesség teljesítésének elhalasztását. megengedhetők a rossz jelek miatt, a melyek ha nem csálnak, megakaszthatják és elhalaszthatják ugyan, de végkép meg nem akadályozhatják az egyetemes gyűlés megtartását.

Ugyanazért, a midőn Magyarország néptanítóit, édes testvéreinket, a III-dik egyetemes gyűlésre ezennel ünnepélyesen meghívjuk, arra hívjuk fel hazánk néptanítóegyleit valamint az egyeseket: tennék meg az előkészületeket az egyetemes gyűlésre, nehogy készületlenül találjon bennünk az óra, melyben harmadizben mutatjuk be egyetemünket a világnak. — Legyen a magyarországi néptanítók egyetemes gyűléseinek képe hű tüköre a magyar alkotmány alapján szépen fejlődő nemzeti haladásnak!

Az egyetemes gyűlést szervező 50-es bizottság, tisztéhez hiven, az egyetemes gyűlés közgyűléseinek tárgyaiul már is számos tételt tűzött ki. Vegyék e tétéleket azon egyletek is komolyan tárgyalás alá, a kik eddigelé ezt meg nem tették volna — s küldjék be határozataikat az 50-es bizottság elnökéhez, Péterfy Sándorhoz, legkésőbb f. é. július 10-kéig, hogy azokat az illető előadóknak tanulmányozás végett jókor megküldhessük.

Az 50-es bizottság által elfogadott közgyűlési tétélek a következők:

1. Az országos egyesülésre vonatkozó javaslat.
2. Az Eötvös-alap ügye.
3. A népoktatási törvények módosítást igénylő pontjai.
4. A felnőttek oktatása és a népkönyvtárak ügye.
5. Az isk. takarékpénztárak kérdése.
6. A vallásoktatás ügye.

Óhajtandó, hogy mindezen tétélekről a szaklapok értekezéseket közöljenek s e célból mi is gondoskodunk, hogy hivatalos közlönyünk, a „Népnevelők Lapja“, májusi és júniusi számaiban egy-egy külön értekezés jelenjék meg a bizottság szakértő tagjainak tollából.

Ezen tétélek ajánlása által korántsem akarjuk korlátozni a tanítóegyletek, sőt egyes tanítók jogát, hogy más kérdéseket is ajánlhassanak: midőn azonban önöket, tisztelt kartársak, ezen jog gyakorlására felhívjuk, el nem mulasztjuk barátságosan figyelmökbe ajánlani, hogy nagyszámu avagy jelenleg tisztán elméleti becsü, avagy végre szenvedélyes vitákat könnyen előidézhető kérdések kitüzése csak a közgyűlésnek általánosan óhajtott sikerét veszélyeztetné. Mindenesetre figyelmeztetjük tisztelt kartársainkat, hogy a mult egyet. gyűlés ügyrendje értelmében a nagy gyűlés tanácskozásából a politika és személyes ügyek kizárva, s hogy az 50-es bizottság jogában áll a tétéleket a közgyűlés elé terjesztetni s azokból, a belátása szerint legfontosabbakat megvitatás végett ajánlani. A bizottság azon nézetben van, hogy a tanácskozás célszerűségét s a rövid időt figyelembe véve, elég lesz hat, legfeljebb nyolc oly tételt ajánlani, melyek előbb a tanítóegyletekben tárgyalattak; ezért kérjük a netán ajánlott új tétélek sorát legkésőbbben május végeig beküldeni.

Az 50-es bizottság, az egyes egyletek munkálatait, úgy szintén a netán beküldött értekezéseket s új tétéleket lelkiismeretesen megvizsgálván, még ezen év június havában fog a „Népnevelők Lapja“ban s körlevelekben a közgyűlés programjáról hivatalosan nyilatkozni.

Végül megemlítjük, hogy a helyi rendező-bizottság egy tanszerkiállítást is szándékozik létesíteni, melyről a programban lesz részletes szó. A helyi rendezőbizottság és a szakbizottságok felhívásai később fognak közzé tétetni.

Maradtunk kartársi üdvözlettel Budapesten, 1874. ápr. 5-én.

Az egyetemes néptanítógyűlés 50-es bizottságának nevében:

Péterfy Sándor,
az 50-es bizottság elnöke.

Lakits Vendel,
a tizenötös bizottság elnöke.

Az elemi iskolás gyermekek szabályszerű templomba járatásához.

I.

Demeter Sámuel t. munkatársunk a „Család és Iskola“ mult évi 18. és 19. számaiban e cim alatt: „Hasznos-e, helyes-e az elemi iskolás gyermekeket bizonyos szabályszerű templomba járásra kötelezni?“ egy nagyfontosságú kérdést ajánlt a tanférfiak figyelmébe. Szava azonban nem keltett visszhangot mindeddig a tanügyi irodalomban sehol, s bár lapunk terét készséggel felajáltuk a vitára, — tán e tárgy tagadhatatlanul sok kényes oldala miatt — ajánlatunkat senki sem vette igénybe. E cikk közlésekor tett ígéretemet én azonban beváltani kívánván, elmondom tehát nézeteimet e tárgyat illetőleg.

Említett cikk írójának a kérdéses tárgy felvetésénél motivuma azon szomorú tapasztalat, hogy népünk vallás-erkölcsi élete szembetűnően lazul, fekélyesedik.

„Minden ország alapja, talpköve a tiszta erkölcs...“ Nincs talán axioma, mely többször ismételtetett volna, mint ez, de nem volt talán több ok azt hangsúlyozni az európai kulturállamok élet nyilvánulatai miatt soha, mint éppen napjainkban. Ennek érzése és tapasztalati esmerete az ok, mely miatt én e kérdésnek fontosságot tulajdonítok; a jelen vallás-erkölcsi viszonyok nem minden aggodalom nélküli helyzete az, mi miatt oktatás-nevelésügyi irodalmunkban is a tanmód és értelmi nevelés szünet nélküli fészegetése helyett inkább óhajtánám, ha nagyobb figyelemre lenne méltatva jelen társadalmunk legsürgetősebb szükséglete: népünk, gyermekeink erkölcsi nevelése.

De bár ily nagy fontosságot tulajdonítok a magam részéről én is a D. S. aggodalmának tárgyát képező kérdésnek, a segítő eszközökben, nevezetesen pedig az elemi iskolás gyermekeknek szabályszerű templomba járásra kötelezésében nem érhetek egyet t. munkatársunkkal. Elmondom tehát első sorban az ő nézetével szemben e tárgyra vonatkozó aggodalmaimat.

Az elemi iskola első osztályaiba 6—7 éves gyermekek vannak. Nézetem szerint a kis gyermekek szabályszerű templomba járatása, a templomozás jelen alakja mellett, már mindjárt az egészségügyi aggodalmak miatt ütközik akadályba. Avagy nem méltán támadhat-e aggodalom minden olyan tanítóban, kinek keblében a felelősség érzete él, a miatt: vajjon a szabályszerű téli templomozásnak nem fognak-e tanítványai éppen áldozatul esni? Esmerjük népünk szegénységét, mely miatt még egy pár olcsó tan-

könyvet sem tud igen sok esetben megszerezni gyermekének, nem hogy kellő ruházattal tudná ellátni azokat. Ily körülmények mellett kérdem: megtehetjük-e nyugodtsággal, hogy e 6—7 éves, gyarlón öltözködött gyermekeket a hidegebb időben, mi pedig nálunk legalább is öt óra tehető, fedetlen fővel 1—2 órai templomozás alatt a folytonos bekövetkező veszélyeknek tegyük ki? Kérdem: e kötelességszerű templomozás kimondásával ki fogja annak következményeiért a felelősséget elvállalni? Bizony, ha a gyakorlati kivitelre gondolunk, ez egyetlen körülmény is kétszeres meggondolásra kényszerít e kérdésnek a felvetett módon való megoldásában. Csak mi, kik a tanítói pályán tényleg mozgunk, érezzük valójában azon felelőség terhét, melyet tanítványainkért a szülőkkel szemben magunkra vettünk. Éppen e körülmény az egyik ok, mely miatt e kérdésben, úgy a mint azt D. S. felállította, ellenzéki álláspontot vagyok kénytelen elfoglalni.

De eltekintve e különben igen alapos és fontos aggodalomtól, kérdem: valjon a gyermekek rendszeres templomba járatásával, ha azt keresztül is visszük, el leend-e érve az a cél, melyre törekszünk — illetőleg törekedniünk kell?

Nekem megvallom aggodalmaim vannak e szempontból is. Ha már hozzá szóltam e kérdéshez, elmondom nagyjában ez irányú nézeteimet is, habár jól tudom, hogy kellemetlenül fog az sokak előtt hangzani.

D. S. csak két ellenvetést hallott a vele nem egy nézetben levőktől az elemi iskolás gyermekek templomba járatását illetőleg, és ezek:

1. A kis gyermek előtt már a rendszeressé, kötelességszerűvé tétel által lesz a templomozás unalmas, közönyös; 2. hogy a kis gyermek a templomban egy órát csendesén ülni nem tud s már e feltevés által veszélyeztetve van célzott törekvésünk. Nem kívánom az ellenvetések meg vagy nem állhatását vitatni, de röviden megjegyzem, hogy azok inkább szólnak a kérdés ellen, mint mellett. Az én ellenvetéseim más természetűek.

Mindenekfelett a lelkészi szónoklatban látok olyan irányt és hiányokat, melyek miatt alig lehet remélnem, hogy gyermekeink szívében a templombajárással felépíthessük „Isten oltárát.“ Vannak ugyan esetek, a midőn ez egészen természetes; de aztán vannak olyan esetek is, melyek miatt, hogy törekvésünknek elbukni kell, rut visszaélések kifolyásai. Vagy világosabban szólva!

Az istentiszteletnek kimagasló- és a kis gyermekek templomba járatásával célzó törekvésünket leginkább elősegíthető részét tagadhatatlanul a szónoklat teszi. Gondoltunk-e tehát mindenekfelett arra, hogy e szónoki beszéd szerkesztésénél minő nézponatok irányadók, kell hogy irányadók legyenek a lelkészeknél?... Bizonyára nem a 6—8 éves gyermekek értelmi fejlettsége, hanem egy megért, és sokszor éppen mivel kö-

zönég felfogása, látköre. És ha így: a gyermek értelmi látkörét tulszárnyaló, szellem-világába be nem illő oratio, bármennyire lebilincselő is az különben azok előtt, kiknek szánva van, lekötetheti-e a gyermek sereg figyelmét, hagyhat e maradandó nyomot azok lelki világában? Én habozás nélkül merem kimondani, hogy — nem.

És másfelől, néha e szónoklatnak éppen az illető szónok egyéniségétől függő egy s más hiányai, melyeket mi felnőttek úgy szoktunk kifejezni: „nem kedvelt pap“, — s mely körülmények miatt néha a megértteknél is a templomba hívó harangszó siket fülekre talál, az ott töltött idő pedig unalmassá válik; továbbá, sok papnak tapintatlan hoszszadalmassága: nem adhat-e könnyen alkalmat a gyermekeseregnél egyfelől guny, másfelől türelmetlenkedésre? A gyermek világban mozgók, a tanítói pályán működők, hiszem, megfogják érteni szavaimat. A gyakorló tanítók jól tudják, hogy a sikernek milyen nem pótolható feltétele a tanulók érdeklődésének felébresztése, biztosítása. De másfelől azt is tudják, hogy a tanító minden mozdulatának, egész magatartásának a tökély mily mintája kell hogy legyen. E tekintetben a katedrának csak a szinpad lehet hasonlata: mind a kettő egyaránt sikamlós tér, és alig hiszem, hogy ennek szigorubb kritikussai legyenek, mint amannak.

Kényes e kérdésnek minden oldalu feszegetése, a mint azt fennebb is mondtam; és valóban akkor érezzük e nehézséget, ha a kezünk alatti tárgyat egy kissé mélyebb megfontolásra méltatjuk. De annak, tán felesleges is, előre becsátása után, hogy sérteni nem akarunk, egyedül a kérdés több oldalu megvilágítása szempontjából, szükségét érezzük a lelkészi szónoklatokra még egy pár megjegyzést tennünk.

Nem egy tapintatos lelkész az ideáalom midőn e sokakat irrom, mert ha papjaink a tisztán emberi magaslatra lennének felemelkedve egytől-egyig, vitás kérdésünk is könnyebben lenne megoldható. Ennek előre becsátása után itt még csak két körülményre kívánom felhívni a kis gyermekek rendszeres templomba járatását sürgetők figyelmét. Egyik: a lelkészi szónoklat igen gyakran mozog az ész bírálatát aligha kiállható dogmatikus elvek feszegetésében. Másik: a felekezeti buzgóság hányszor nem ragad némelyeket a türelmetlenség veszélyes útjára. Ki e szavaim olvasásakor elítélni akar, mielőtt tené sziveskedjen bepillantani egy néhány felekezeti tankönyvünkbe. E kérdéseket nem feszegetem tovább, csak jelezni kívántam, hogy még e szempontból is lehetnek aggodalmaink. A kit e tárgy érdekel gondolkozzék, következtessen.

Egy más, szintén nem kevésbbé fontos ellenvetésemet jövő cikkemre tartom fenn, a midőn e kérdés felvetésével célzó törekvésünk elérésére vezető utakra vonatkozó nézeteimet fogom elmondani.

Kiss Sándor.

Hogy lesznek a rossz tanulók?

Midőn ezen nagyfontosságú tanügyi kérdés tárgyalásába bocsátkozunk, s ezzel családi és iskolai nevelés-oktatásügyünk egyik árnyoldalát egy kissé megvilágítani feladatul tűztük ki, koránt sem célunk tullepni egy szaklap szűk terét. Hasznos szolgálatot vélünk teljesíteni úgy is, ha a rossz tanulás okairól a függőnyt fellebentve, habár egy néhány általános vonásban is azokat felszínre hozni sikerül. Ennyit pedig tenni már maga a tárgy fontossága is megkívánja.

Azon szülő és tanító, ki gyermekének, tanítványának jövő sorsát szíven hordja, nem maradhat hideg szemlélője egy oly tanulóknak, ki igen sokszor munkáságának rossz eredménye miatt rálépik azon sikamlós életutra, melynek vége erkölcsi és anyagi halál.

Az ily rossz tanulók száma pedig nem csekély. Avagy hány tanintézetet találhatni, melynek kezdő osztályába 70—80 sőt néha 100 új növendék iratik be a tanulók sorába. Ezen növendéksereg megkezdí tanulóí pályáját, de néhány év múlva a kezdő év létszáma felére apad s mire a felsőbb osztályok terhesebb tanulmányai bekövetkeznek, sok részben a rossz tanulás miatt is alig marad 10—20 növendék. Ezt igazolják a tanintézetek beléleteí, hol mindennap láthatni, hogy a kevés kitűnő, több közepes tanuló közt néha nem kis számmal találhatnak a rossz tanulók is.

Vannak, kétségtelenül többen vannak rossz tanuló növendékek, kik időközben elpróbált minden eszköz dacára jobbithatlanoknak bizonyultak be, s kiket épen ezért szülők és tanítók egyaránt elítélnék.

Valóban úgy van az. A szorgalmasan, vagy legalább türethősen tanulni kezdő növendék később rossz tanuló lesz; ez pedig magasabb pályára nem küzdheti fel magát s így végre kénytelen félreállani legtöbbször akkor, midőn más pályát választani már késő. Az ily rossz tanulók helyzete pedig sokkal komolyabb, semhogy figyelmen kívül lehetne hagyni; méltó arra, hogy a tanítók és szülők egy kissé mélyebbre tekintve, sorsuk jobbításán munkáljanak s a rossz tanulás okait kutatva egy következő eshetőség kikerülésére módot találjanak. Mert szerintünk nem elégedhetni meg azzal, hogy minden emberi rosszat a végzetnek tulajdonítsunk, mint azon szülők, kik minden hibáért, mely gyermekeikben gyökeret vert, a sorsot teszik felelőssé s így kiáltanak fel: hja, nem tehetünk róla, így született!

Szegény ifjak! valóban sajnálni lehet őket. Elítéltetnek a nélkül, hogy szájalomra méltó állapotuknak okai volnának; és a mi fő, épen azok által ítéltetnek el, kik sorsuknak első helyen okai valának.

Nagy szót mondánk ki s talán ebben nem kis vádat emeltünk a szülőkre és tanítókra akkor, midőn a rossz tanulásért ezeket tesszük felelőssé, de engedjük meg, mert ez meggyőződésünk. Nem írjuk ugyan alá a skeptikusok azon tanát, mely minden emberi lelki tu-

lajdont kizárólag a nevelésnek tulajdonít, de ennek dacára határozottan állithatni, hogy a rossz tanulás bekövetkezésére család és iskola, vagyis: szülők és tanítók nagy mérvben folynak be.

Család és iskola azon kettős műhely, mely a leendő embert gyártja. E kettő idomító kezei adnak irányt a leendő embernek. Csakhogy fájdalom! a családok kevés kivétellel s még az iskolák közül is némelyek nem mindég birnak e nagy feladat öntudatával, vagy ha igen is, de nem mindig találják el a helyes kiviteli módot, sőt néha nem is tulajdonitnak annak oly nagy fontosságot, mint a milyent egy leendő ember sorsa méltán megérdemelne. Így aztán nem csudálkozhatunk, ha a gyermek jövőjéhez fűzött reményeink romjain a keserű csalódás üti fel tanyáját.

És ezen nem is lehet csudálkozni.

Tudjuk mindnyájan, hogy a gyermek első évei a szülők közvetlen körében járnak le. Ezek folytonos szemlélőí azon fejlődési meinetnek, csodás átalakulásnak, mely az állati lényből öntudatos egyént állít elé. E látomány nem marad hatás nélkül a szülőkre. Az ész és értelm olykor felcsillámló fénye, a gyermek értelmes ötletetei mind megannyi indok arra nézve, hogy a szülők nagy és fényes jövőt alkossanak gyermekeik felől. Adjuk hozzá még ehez azon természeti jelenséget, mely szerint a szülők gyermekeikhez oly erős szeretettel vannak fűződve, mely igen sokszor a gyermekben létező gyarlóságokat is a legrózsásabb színben tünteti fel s így képzetünk lehet azon ábrándról, mely a szülőket oly elfogulttá teszi.

Ezen kettős hatás éleszti és táplálja azon képzeletet, mely varázskört alkotva a gyermek körül, annak magas állást jósol; e kettős szemüvegen át látni vélik a szülők a leendő nagyot, az egykori hatalmast. Így lesz lehetővé aztán, hogy a szülők gyermekeik jövőjének megállapításánál figyelmen kívül hagyják azon eredeti hajlamot, ösztönt, mely bizonyos pályára irányul s melyet sem idő sem szokás eltörölni nem képes.

Vannak azonban a szülők közt olyak is, és pedig nem kis számmal vannak, kik még az elébbi esetről is kevesebbet törődnek a gyermek egyéniségével. Az ilyek előtt unalmas nézni a gyermek foglalkozásait, zajosabb játékait fülsértőknek találják; s éppen ezért a lehetőleg vagy eltávolítják magoktól a gyermekeket, vagy megtiltják a játékot, foglalkozást. Ezen szülők tehát a helyett, hogy ellesni törekednének a gyermekben olykor fel-felcsillámló hajlamot, elzárják maguktól a gyermekvilágot s az élet élveiben, vagy a nap foglalkozásaiban merülnek. S ha olykor szó van a gyermek jövőjéről, ők tisztában vannak a felelettel: tudom én mi legyen gyermekeiből.

Ezen nézet az, mely legáltalánosabban el van terjedve az emberek közt. Az alsó néposztályban, a kézi munkások közt, kik pedig nem kis számmal vannak, majdnem általánosan lehet hallani a költő ezen sza-

vait: „E fiuból pap lesz, a kárki meglássá.“ Minden szülő kedves óhajtása, hogy gyermekéből nálánál nagyobb állású egyént formáljon. Az egyszerű szánótóvető azon fárad, hogy gyermeke a kasza, kapa elől menekülve ur legyen. Az iparos úgy véli, hogy a gyermekének valamely magasabb állás kell, mint a műhely. A felsőbb körök pedig csak nem engedhetik, hogy ezen állásokat a lenézett egyének gyermekei foglalják el. Mindenki első akar lenni gyermekével s ezen tervről csak akkor mond le, midőn a gyermek egyéniségén számítása hajótörést szenved.

Igy történik aztán, hogy egy tanintézetben anynyi különböző hajlam, törekvés, egymástól eltérő életnézet egy mintára erőszakoltatik. És nem tagadhatni ugyan, hogy a tolongók és együvé zsúfoltak nagy tömegében nem egy találtatik, ki szülőinek büszkesége, hazájának nagy fia lesz: de a többség elhull, nagy rész rossz tanuló lesz s így megakad akkor, midőn más pályát választani már késő s lesz elhibázott élet nem egy; míg ha a tért csak hivatottaknak hagyják s többivel megelégednek, ha értelmes földművelő, iparos, kereskedő stb. lesz, úgy a szerencsétlenek s bukott társadalmi tagok számát nem fogják anynyira szaporítani.

A történelem és mindennapi élet számos példát mutat fel, melyben a szülők ezen eljárását igazolva találjuk. Szigligeti (Szathmáry) Eduárd mérnöki pályára volt szánva, s csak később lett színész és író. A legnagyobb magyar gr. Széchenyi István, Józika s több mások első pályájukat a katonaságnál futák meg, míg végre megtalálták a helyes irányt. Szabó György gazdaságra készült s később lett tanár. Strauss János először könyvkötő volt s csak később foglalta el méltó helyét a zeneirodalomban. Munkácsi Mihály híres festő először asztalos volt. De adta már elő oly eset is magát, mikor az ifju életáldozattal menekült meg a kényszerített munka elől. Erre csak közelebbről is látunk egy gyászos példát, melyről bővebben szólni nem célom.

(Folytatjuk.)

Bartha Béni.

Paedagogiai muzeumok.

Azon javaslatok közül, melyekért a francia sajtó kiváló elismerést tanusított a francia közoktatási miniszter iránt, a vilákiállítás alkalmával éppen jókor mutatkozik kivihetőnek a paedagogiai muzeum megteremtése iránti javaslat. E tekintetben a „Manuel de l'inst. primaire.“ ügyesen állítja egybe e fontos ügy jelen állását a művelt államokban. Egy pár vonásban szükségesnek tartjuk e helyen, az említett lap nyomán, az ügyfejlődéséről egy kis képet nyújtani.

Anglia adta az első példát ily nemű intézet fölállítására az 1851-iki vilákiállítás alatt szerzett tapasztalatok hatása alatt. Ugyanis belátták elodázhatlan szük-

ségességét annak, hogy az iparmű-rajzban alapos oktatás adassék. Ez hozta létre a híres South-Kesington muzeumot, mely valóságos raktára azon mintáknak, melyek a művészeteknek iparos célra alkalmazására szolgálnak. 1854-ben a művészetek fejlesztése céljából alakult társaság kiterjeszté e programot és azt az eszmét veté föl, hogy a Martin-Hallban egyesítsen minden a közoktatásra tartozó eszközt, és nemcsak az ipar-művészeti tárgyakat. A Kesington-muzeum meg is nyitott egy külön szakosztályt a nevelésügy számára. E szakosztály oly széles kiterjedést nyert, hogy ma már paedagogiai könyvtárában több mint 20,000 drb könyv van és anyag-gyűjteménye ezrekre menő darabot foglal magában.

Az anyaországot utánozta Canada, mely Ontario tartomány főhelyén Torontóban nevelési-muzeumot alapított. Ez sajtóságos jelleggel bír. Egyszer a közönség előtt megnyitott muzeum, mely sok szép terebben könyveket, térképeket, taneszközök legkülönbélebb nemeit egyesíti, de egyszermind segély-könyvtár és segély-taneszköz gyűjtemény, honnét a különböző városok elemi tanodáiba a gyermekek taneszközöket nyernek. Igazi amerikai eszme ez egyesítés és az ezáltal eszközölt megtakarítás.

Ez által az iskolai eszközök beszerzése jelentékenyen olcsóbb árba kerül és így a szülőknél könnyítve lesz. Az Educational depository a taneszközöket nagyban bevásárolja, a helyi bizottságoknak jobb áron eladja és ezek ugyanez árban szétosztják a különböző iskolák közt. Ez által a taneszköz beszerzésében nagy megtakarítás történik.

Ez intézet mintaszerű és igen gyakorlati. Minden ország paedagogiai szemléjét közönségénél közvetíti; az iskola igazgatóknak az újabb módszertani vívmányokról világos és gyors tájékozást nyújt, a könyvtárak, kiadók, de főleg paedagogiai könyvek íróinak segédkezett nyújt arra, hogy a közönségnél hasznosítsák működésüket.

Sajtóságos, hogy időrendben a harmadik neveléstani muzeumot Oroszország alapította. 1864-ben a hadügyminiszter alapította a katonaintézetek neveléstani muzeumát, mely már 1871-ben független osztályaként szerepel a gyakorlati tudományok egyetemese muzeumának. E muzeum, itélve azon mutatónyok után, melyeket a különböző kiállításokra, jelesen az 1875-diki geográfiai kiállításra küldött Párisba, bámulatos szervezettel bír. Célul tűzte ki magának:

1. egybegyűjteni az iskolák berendezésére nézve létező rendszerekről alapos jelentéseket, valamint az iskolák anyagi és neveléstani beruházásáról kellő tájékozást nyújtó adatokat;

2. és minden oly taneszközökből mutatónyot vagy mintát szerezni be, mely érdemes az utánzásra és az ily eszközöket szakférjak bírálata alá bocsátni;

3. e gyűjtemények által közrehatni az iskolák tökéletesbbitésére és az e célra vezető eszközöknek lehető jutányos áron beszerzésére. Könyvtára már 12,000 kötetre, taneszköze egy pár ezerre megy. Csak a természetrajzra 600 darab számot tesz a taneszköz.

Egy állandó bizottság, mely négy tagból és az elnökből áll, igazgatja az intézetet és vezet tizenkét tanügyi bizottságot, melynek tiszte a beküldött és beszerzett tárgyakról, bírálat alapján vélemény adni. Ez érintkezésbe helyezi magát a művelt világ neveléstani mozgalmával és a honi viszonyokra is tekintettel van. Véleményében három fokot állapít meg: szükséges, hasznos, elfogadható. Ez intézet buzdítja a honi ipart arra, hogy lehető olcsó áron készítse a taneszközöket, a bírálat alá bocsátott eszközökről okmányt szerel föl, jelentést szerkeszt, helyi kiállításokat, népszerű felolvasásokat rendez, minden külföldi kiállításon részt vesz és kis röpirat alakban közlést tesz a nevelésügy terjesztésére írt felolvasásokat. Négy év alatt több mint 500,000 példány osztatott ki.

Az 1873-ik bécsi kiállítás adta meg a lökést újabb ily nemű intézetek fölállítására. Így állott elő Rómában a közoktatás és nevelés ügyi királyi muzeum, Bonghi ur volt a bécsi kiállításon a kormány megbízottja; ő volt ez intézet alapítója. A Collegio romanóban van a kiállítás helyisége. Franciaország, Ausztria, Bajorország egy részét a kiállításra beküldött taneszközöknek odaengedte e muzeum alapítása megkönnyítésére. A kormány évi segélyt nyújt. A muzeum a közönség számára 1875-ben nyitotta meg; mindjárt egy jelentést adott ki. Tantestületek alkotása, gyűlések, taneszköz kikölcsönzések ingyen ajándékozások a szűkölködő iskolák számára: megannyi jelentékeny mozzanata ez intézet életképességének, melyet a kormány-válság folytán lelépett Bonghi távozása sem ingathat meg többé.

Ausztria sem volt utolsó. Anglia példáját követvén szolgálai utánzás nélkül, a Kensington-muzeum mintájára alkotta a cs. k. iparmuzeumot, azután az iskolai muzeumot, melynek magvát a bécsi világkiállításra a különböző országoktól ajándékképpen odahagyott tárgyak képezték és már a philadelphiai közkiállításra gazdag gyűjteménnyel jelent meg. Ezenkívül több mint egy századja meg van már az elemi oktatásra vonatkozó könyvek és taneszközök cs. k. gyűjteménye, mely az egész osztrák-magyarbirodalom minden nyelvén írt könyveket és mindennemű beszerzett eszközöket tartalmaz.

Magyarországnak is meg van iparmuzeuma, valamint a közoktatás nemzetközi muzeuma, sőt azon kezdeményezést is tette, hogy a különböző országok jelentéseiket, sőt fontosabb taneszközeiket is cseréljék ki a közoktatás- és neveléstani muzeumok gazdagítására.

Németországnak több hasonló célu intézete

van. Münchennek van oly tanszertára, mint Bécsnek. Berlinben közelebről céloztak egy nagy taneszköz-kiállítást.

Svájc szintén 1873 óta szervezte a taneszközök állandó kiállítását Zürichben, szerény, de gyakorlatias módon; ugyanis az elemi oktatásra tartozó tárgyakon és még a Svájcban alkalmazhatókon kívül is minden egyéb tankönyv és eszköz kizárattott.

Amerikában a múlt évi közkiállítás ismét létrehozott állandó tanszerkiállításokat. Magában azon helyiségben, hol a százados ünnep tartatott, most nagy nemzetközi muzeuma van az oktatás és nevelésügyre tartozó tárgyaknak.

Washingtonban a nemzeti nevelési bizottság, melynek több év óta Eaton tábornok éltető lelke, bámulatosan nagy szabásu gyűjteményt létesített.

A tanítók egyesülete a meglevő neveléstani muzeumokon kívül egy nagy kiterjedésű, nagyobb szabásu szervezettel bíró neveléstani nemzeti muzeum létesítési eszméjét veté fel és emellett apostolkodik.

Igy Amsterdamban, Brüsszelben szintén alapították központi muzeumok, melyek az oktatás és nevelés ügyének lendítésére kiváló fontossággal bírnak. Exempla trahunt.

h. i.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

Az új népiskolai tanterv.

IV.

5. A mennyiségtan. Helyesen kívánja itt a terv, hogy először a tárgyakon tanítsuk a gyermeket számlálni, de az utánna jövő tétel, mely a számok elvont fogalmának megértéséről szól — minthogy az itt nyújtott magyarázat még mesterkéltebbé teszi azt, mire a gyakorlatból ugy is rájön a tanító — véleményünk szerint kihagyandó lett volna.

A b) alatti pontot ugy óhajtanók módosítani, hogy az 1—10-ig haladva tárgyakon tanulják az összeadást és kivonást, majd tárgyak nélkül is. E közben a legközönségesebben használt mérték- és pénznemeket megismerteti a tanító, s a számtani példákban ezeket alkalmazza.

A következő tételben módszertani utasítást ad, de nem elég világosan s így e helyett: „a tanító kérdéseket tesz szóval s a gyermekeket a feladaton gondolkztatja és ugy adat a feltett kérdésre szóbeli feleletet“, — talán érthetőbb volna ez így: a tanító a kérdéseket az egész osztályhoz intézi, s azután szólít fel egyeseket feleletre.

Tulzó követeléseket találunk e tervben; így egy helyt azt mondja, hogy a 11-re addig át ne menjen a

tanító, míg a 10-es számokat kitűnően nem tudják. A 20 bevégeztével szintén tökéletes jártasságot kíván. Ezt kissé mérsékelni óhajtanók s ezen nagyzó kifejezések helyett jobb lett volna néhány szóval utasítást nyújtani arra vonatkozólag, hogy a számtanítás ezen fokán vagyis az alapok lerakásánál soha sem kell s nem szabad sietni.

Van ez osztály tervében felesleges utasítás is elég; ilyen többek között ez: „Ha azonban egy év alatt csak a 10, vagy esetleg a 20-ig haladhat ott megáll, s a harmadik tizedet a következő évben veszi elő.“

A terv következő tételét: „A számvetési feladatok szóbeli megfejtésében arra kell a gyermekeket zorítani, hogy tökéletesen kikerekített mondatokban feleljenek“ — két szempontból nem helyeselhetjük. Egyfelől azért, mert a folytonosan kikerekített mondatokban való felelés lazítja a számításnál megkívántató gyorsaságot. Másfelől: összeütközésbe jött itt a terv önmagával, a mennyiben a mondatokban felelést, a nyelvtan gyakorlása végett is sürgeti, már pedig a nyelv természete a kérdések folytonos ismétlését legtöbbször nem engedi meg. (Pl. e kérdésre: voltál-e ma iskolában? helyesen csak igen vagy nemmel felelhetni, nem pedig teljes mondattal).

A III. oszt. terve b) pontja szerint „A szorzási és osztási gyakorlati úgy mint az elvont és alkalmazott példák feloldatásakor már az egész számokon a törtek alapfogalmát gyakorolja s ez által előkészíti a gyermekeket a törtszámok fogalmaira.“ Ez felesleges óvatos kerülése a dolognak, mert először már alapfogalmat gyakoroltat, míg alább előfogalomra előkészítést említ. E helyett azt kellett volna mondania, hogy a törtek alapfogalmát megösmerteti.

Az utolsó pontban a kivonási műtételnél a pótlékozás használatát követeli a terv. Mi a pótlékozást, mint nem eléggé természetest, elhagyni óhajtjuk s helyette a régi kivonási módszert könnyebben alkalmazhatónak tartjuk, mert főleg ha a kivonásnál a nagyobb értékű számot kisebb értékűre kell átalakítanunk, a műveletet a pótlékozással bajosan tehetjük elemiesen érthetővé. Megjegyezve, hogy e tételt csak a népiskola alsóbb osztályaiban óhajtjuk alkalmazni, a felsőbb osztályokban azonban a pótlékozás általi kivonást is begyakorlandónak tartjuk.

IV. osztály b) pont szerint itt a példákat élőszóval fejtegeti. Nem világos kifejezés, különben sincs a számolás ezen fokán szükség a hosszas fejtegetésekre, melyek a kidolgozás gyorsaságát hátráltatják, s ha egyszer a gyermek kidolgozta a föladványt, hogyan fejtegetheti azt tovább? Talán az élőszóval kidolgozott példák okadatolását érti ez alatt, mert csakis ezt lehetne itt helyeselnünk.

A terv szerint a 4 alpművelet bevégezte után átmege a tanító az egyszerű törtszámok gyakorlására. Mi azonban, tekintettel arra, hogy a tizedes törtekkel

való műveletek írásbelileg könnyebben kidolgozhatók, mint a közönséges törtek, a mennyiben az előbbienek az egész műveletektől keyessé térnek el; — továbbá tekintettel arra, hogy a tizedes törtek a már ismert tizedes rendszer keretébe beillenek, míg ugyanezt a közönséges törtekről nem mondhatni; — továbbá arra, hogy pénzünk, mértékeink minden neme a tizedes rendszerre van alapítva s így a gyakorlat terén is könnyebben alkalmazható, mint a közönséges törtek; — végre tekintettel arra, hogy legtöbb iskolánk még csak 4 osztályu s így a növendékek innen kilépve, ismereteiket e tárgyban alig fejleszthetik tovább s így jelen viszonyaink között a gyakorlati életben annyira szükséges tizedes tört műveletek ismerete nélkül hagynák el az iskolát, — mindezek figyelembe vételével, hódolva azon oktatástani elveknek, hogy a tanításnak gyakorlatinak kell lennie, hogy a könnyebb-ről haladjon a nehezebbre, ismertről az ismeretlenre stb. azon óhajásunkat fejezzük ki, hogy az írásbeli számítás terén, a tizedes törtek tanítása a közönséges törteket megelőzze, — ugyanezt azonban nem kívánjuk a számtani példák szóbeli kidolgozása alkalmával, a mennyiben e téren a közönséges törtekekkel való műveletek már az I. osztályban megkezdendők s a felsőbb osztályokban is folytonosan tovább gyakorlandók.

Az V. oszt.-nál az a) pont szerint „A tizedes rendszer tizedes kifejtése“ következne. Mit ért itt ez alatt, hisz a tizedes rendszert már eddig is ismerniök kell? Valószínűleg a rendszernek ismétlésképen való összefoglalását érti, hogy a tervbe felvett rend szerint a tizedes törtekre rátérhessen. Az előbbi osztály tantervénel tüzetesen indokolt óhajunk szerint a IV-ik osztályba a tizedes törteket vevén fel, a közönséges törtekekkel való műveletek természetesen az V-ik osztályba lennének felveendők.

A VI-ik osztálynál általában igen sokat követel; a terv osztatlan népiskolában, pedig mindig ilyet kell szem előtt tartanunk, kivihetetlen. E mellett még olyat is kíván, mire a gyakorlati életben soha semmi szükség nincs, így pl. az összetett kamatok kiszámítását, mit bátran ki lehetett volna hagyni.

6. Mértan. V. osztály. Itt a bevezető rész következőleg hangzik: „Miután a tanító a mértannak a számtannal való szoros összeköttetését megmagyarázza“ stb. — ez érthetlen kifejezés, mert a mértant csak ezután kezdik meg, hogyan magyarázhatja meg ennek viszonyát a számtanhoz?

Az a) alatti pontban a vonalzó, méter, s egyéb mértékek ismertetését kívánja, holott ezek részben a beszéd értelemgyakorlatok, részben pedig a számtan körében már jóval alantabb megismerttetendők.

A b) pontban azon utasítást adja, hogy mit a gyermekek az iskolában lerajzoltak, azt otthon tisztára is rajzolják. Ez elvet nem helyeselhetjük, minden dolgozatnak, akár az iskolában, akár otthon készítették az,

már az első ízben is a lehető legtisztábbnak kell lennie, — nem szabad a gyermekeket hozzászoktatni ahhoz, hogy dolgozataikat folytonosan tisztázzassák.

VI. Oszt. A tanterv követelményei itt is felette nagyok. Az a) pont alatti tökéletesen elég lett volna hozzávéve még a síkmértanból a kör ismertetését, — a tömörmértanból legfellebb csak az egyszerű alapalakokat kellene bemutatni, azok lerajzolását s területök, köbtartalmuk kiszámítását megtanítani; — a többi a mit itt felvesz, nevezetesen a testek vázainak elkészítését, az épülettervek készítése, az épületekhez szükséges anyagok ismertetése s ezek mennyiségének a terv szerint való meghatározása: nem a népiskolának való tananyag, ezt a felsőbb vagy szakiskolák számára kell fenntartanunk.

Az ismétlő iskola tervére vonatkozólag csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy ugy e tárgynál, valamint már megelőzőleg is feledve azt, hogy ez iskolának mint neve is mutatja, czélja csupán a népiskolai oktatás alatt szerzett ismeretek ismétlése, mégis új anyag elvégzését követeli, mit egyáltalában nem helyes lehetünk.

(Folytatása következik.)

R. I.

IRODALOM.

Beküldetett:

Jelentés Szolnok-Dobokamegye népoktatási-tanügyének 1876/7 évi állapotáról. Előterjesztette Szolnok-Dobokamegye közigazgatási bizottságának Dézsen 1877. évi december hó 8-ik napján tartott rendes ülésén Lieber József kir. tanfelügyelő.

Módszeres vezérkönyv a népiskola számtanához, készítette dr. Lutter Nándor. Második, a mérterrendszer szerint átdolgozott kiadás. Budapest, Franklin-társulat. Ára 1 frt 60 kr.

A Budapesti (Budai) tanító-egylet által pályadíjjal koszoruzott mű. Jacotot-Vogel módszere az egyesített szemlélet-, beszéd- és értelemgyakorlat, írás, olvasás és anyanyelv tanításával. Történelmi és módszer-tani tanulmány, írta Frájtler Károly. Budapest Nagel B, könyvkereskedő bizománya. Ára 50 kr. o. é.

A Dr. Kármán Mór által kitünőleg szerkesztett „Magyar Tanügy“ február-márciusi füzeté a következő gazdag tartalommal jelent meg. I. Az ideális és a pozitív tudomány. Felelet E. Renan levelére. Marcellin Berthelot. II. A gymnasiumok reformja és egy ciklikus oktatási rendszer. Prof. Dr. Purkinje. III. Nyelvészeti tankönyvek. 1. Philology by Joh. Peile. 2. Olasz társalgási nyelvtan, Somogyi Edétől. 3. Angol társalgási nyelvtan, Ransbourgh Zsigmondtól. 4. English Reading-Book ugyanattól. Ism. dr. Simonyi Zsigmond. IV. Történelmi művek. 1. Fraknoi Vilmos, Magyar országgyűlési emlékek stb. 2. Történelmi tár. 3. Világtörténelem írta Mandold Lajos. Ism. —i— V. Földrajzi jellemképek. Fest Aladár. VI. A kisdud-nevelő intézetek. (Történelmi vázlat.) Proglar Karolina. (Franciaiból Mihály József. VII. Az erdélyi szász tanítóképző intézetek. Téglás Gábor. VIII. A kínai nevelés. IX. A rajzta, nári és rajztanítói vizsgálatok új rendje. X. Az ipari

szakoktatás szervezése hazánkban. Az európai szakoktatás statistikája. (Befejező közlemény.)

VEGYESEK.

— Lapunk t. olvasói közül azokat, kik annak 1877. évi díjjával hátrálékban vannak, mielőtt névszerinti felszólítást leszünk kénytelenek tenni, még itt figyelmeztetjük egyszer kötelezett-ségeiknek eleget tenni.

— Az egyetemes tanító-gyűlés szervező bizottsága már megalakult. A bizottság elnöke Péterfi Sándor, al-elnökei Jeny J. és Tanos J., titkára Lakics V., jegyzői Zsengeri S., Königsfeld A. és Somlyai I. Elnökké az elszállásoló bizottságba Göndöcs L., a tanszerkiállítóba Lederer A., a szerkesztőbe György A. s az ünnepélyt rendező bizottságba Örley I. választott meg. Továbbá a leánynevelési-szakosztálylyal Zirzen Janka, a képezdei szakosztálylyal Gyertyánfy J, a polgári-, felsőnép- és ismétlőiskolai szakosztálylyal Roller Mátyás, a kisdudnevelésivel Szerdahelyi A. s a természetudományi szakosztály megalakításával Berecz Antal bizattak meg. Ezenkívül lépések tettek a tanszerkiállítás, a féláron való utazás és az elszállásolások tárgyában. A e. t. gyűlésben résztvevő tanítók 2 frt. tagsági díjat fognak fizetni, mely terhet azonban inkább óhajtottuk volna az egyletekre, mint a különben is nem csekély anyagi áldozatot hozó tanítókra kirovatni.

— Az erdélyrészi ref. tanárok ez idei vándor-gyűlést Szászvároson fogják megtartani f. hó 14—17-én. A hat ref. középtanodából összesen 31 tanár fog e gyűlésben résztvenni. A tanácskozás egyik főteendője lesz: az áll. tanács megbízása folytán javaslatot készíteni az iránt, hogy a szervezeti törvény alapelvein belől a középtanodai tananyag beosztása, terjedelme és a használt tankönyvek tekintetében valamennyi tanodánál egyformásítás történjék.

— Barabás Elek nagybaconi ev. ref. kántortanító, a nevezett községben felállítandó kisdudóvoda részére 150 frtot adományozott. Isten soká éltesse derék pályatársunkat!

— A kolozsvári „Mária Valéria“ árvaház 1877. évkönyvét lelkünk őszinte örömevel lapoztuk át, mert abban a jótékony megragadó szép tetteivel, az árvaházi egylet választmányának — melynek élén, mint előző b. Bornemisza Ignác áll, a titkári terhes teendőket pedig évek hosszú sora óta Szász Domokosné viszi — tiszteletet parancsoló odaadó buzgóságával találkozunk. Az egyletnek van alapító tagja 100—1000 frttal 183, rendes tagja évi 2 frt tagsági díjjal 289. — 1877-ben a pénztári bevétel tett összesen 12,619 frt 10 kr., melyből kamatozásra elhelyezett 7629 frt 15 kr., a többi az intézet fenntartására fordított. Az intézetben jelenleg 42 szegény árva van elhelyezve.

— „Kalocsai néplap“ címmel Mócsy Antal és Szulik József tanárok ápril 1-én egy vegyes tartalmu, havonként háromszor megjelenő közlönyt indítottak meg. Előfiz. ár egy évre 2 frt.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Tisztelettel kérem fel munkatársainkat, hogy a III. egy. tanítógyűlés leendő tárgyaira vonatkozó nézeteiket lapunkban nyilvánosságra hozni ne terheltessenek.